

2420

2.

Systematiskt register:

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

- A:b ⁵¹⁷ 2. Ge sig i "Faens" våld.
A:j 3. Goenissa. /säd till Noen se L:c/
A:n 4. Snokar och ormar :tur. På graven.
C:b 5 "Stämna blod".
" 6 "Svartkonstböcker".
" 7 "Driva bort rättor".
C:c 8 "Förtrolla skjutvapen".
D:b 9. Carl XV anekdoter.
D:g 11. Skolor och fattigvård.
D:j 12 "Helge Pratare". Svensköp.
H:k 13 Anekdoter om svensken och dansken.
I:d 15 Nidvisa fr. Bus o Skärhus.
I:h 16 Nötrim. /7 st/.
I:j 18 Gåtor /6 st/.
I:k 20 Ordstäv.
J:aJ:f 21/Völlade sjukdomar.
J:f 22 "Völltakors". // L:b "Sillaglim".
L:c Säd till Noen /se A:j/
M:c 25 Linsädd.
N:a 26 Rida Staffan
P:a 28 Väderlekstecken /se äv. L;b/
P:b 29 Om fåglar:Höken, raphöns, hägrar, tranan, "gyllenraman"
kovipor, fiekmåsar, svalor, göken. skatorna, gladorna.

S:c 22 Rackare

23 Flyttning.

2470

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

A:4
2.

"Ge sig Faen i våld"

Det var de, som "gav sig Faen i våld". på viss tid. Då Faen tog dem blev det ett fasligt allarm och allo. Sådana hade svårt för att dö, men de hade som gengäld väldig tur med allt, vad de företogo såg medan de levde. I Ilstorp var en man, som gett sig åt Faen och denne kom varje natt och låg i en bänk där. Så kom en tiggare och bad om husrum, vilket han även fick, men om natten kom Faen själv och trängdes med tiggaren, så att denne måste flytta på sig.

"GE sig Faen i våld".

O. Sallenberg, ^{Fotograf} H.
Nytt. 1929

W. Reebler
P. Andersson
f. 1857 i Sönnelöfs-

dt: j.
(L. 11)

2420

3.

Säd till "Noen"

I gamla tider lät de stå lite säd kvar ute på åkrarna. Det var några strån i en hörna och dessa bundo de om.

Jag vet inte om "Noen" var en ond ande, men jag tror det nästan, för de hade en "massa" "tröll" t.ex. "Goenissa", som "drog" till en del folk från andra, så de stodo sig bra. Sådana "makter" regerade alltid om natten, då andra sovo, men höllo sig i stillhet om dagarna.

I Långaröd köpte ett folk en gård, och de hade väldig tur och klarade sig bra. Man sade, att de hade "Goenissa" i ett skåp.

Säd till "Noen"

W. Ar.

"Goenissa"

2420

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNENARKIV

A: m
H.

Snokar och ormar.

En man från Frenninge hade en snok hos sig i sängen. Det var "en dålig ande" och han kallade den Gumse. Om någon fick se den, sade han: Akta min Gumse! Det skulle va turr att ha snokar.

Snokar och ormar

Ormen var ju den som "besvek" Adam och Eva. Jag har hört, att dåliga personer haft en orm på sin grav.

2420

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Stämma blod"

En gubbe i Huaröd kom te å åka mä en påg. "Min påg", sa han, "ja skulle kunna lära dej nået, som du kan ha nytta å, då du blir stor.- "Hå (vad) ä dä?" . "Jo, stämma blo".- Så lärde han pågen konsten, men han utnyttjade den inte och glömde alldeles bort det. En gång då han blivit stor kom han te naboen och skulle hjälpe honom slakta e so. Han kom då att tänka på, att han kanske kunne stämma blo och försökte, som han lärt sig. Han lyckades, och de fick inte mer än några droppar blo, så defick ingen nytta av dä. Men så kunne han inte "öppna dä" igen, å han skämde för att tala om, att han gjort det. Dä va "svartkonst".

Dä va en man Per Persson, som kunde stämma blo.

Dä va en stor sten utanför "gövlen," och på den sto han, då han skulle bota folk. Han kunne både stämma och öppna igen, utan att de behövde komma till honom, bara de hade något med, som tillhörde den sjuke.

"Stämma blod"

Lib

5

2420

E: A

6.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Svartkonstbok"

"Svartkonst"

"Då va en gubbe, som råkat få fatt i en annans svartkonstbok. Han kunde inte använda den men satt i alla fall och läste. Rätt som det var kom en massa "dävlar" och undrade, vad de skulle göra åt honom. Han blev dem inte kvitt, för han visste inte, hur han skulle "läsa tillbaka" dem. Han fick då tag i en hög ärter och kastade dem ut på marken och sade till dem att plocka upp dem. Så hade han lyckats sysselsätta dem lite grand, och under tiden kom ägaren till boken och hjälpte honom att läsa bort dem.

2420

8:6

7

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Driva bort rättor.

Driva bort
rättor.

Här gick en "trollgubbe", som sade sig kunna driva bort rättor från gården. Han lyckades locka 2 Rdr. från min mor och lade sig på knä vid stenfoten och läste sina orböner eller vad det kunde vara. Men det var ju bara skoj, och så kom far och satte kardus på honom. "Min käre Nils Persson, ja ska allrigöra så mer," sade han och lämnade tillbaka pengarna, och sen så vågade han sig åtminstone inte mer till oss.

2420

b:c
d:a
8.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Förtrollade skjutvapen"

Min far var jägare och skomakare. Han var väldigt styv skytt. Hann kunde gå ut och skjuta harar och vad som helst i olovliga tider också, och då fanns det gott om villebråd. Han kunde "häxa", "förtrolla" andras bössor, så de kunde inte få skottet av, men hur han bar sig åt, ville han inte lära mig, för han tyckte inte det var något för mej att kunna. Jag tror knappt han lade något i bösspipan, men jag hörde att andra togo nålar ur en liksvepning och lade i bössan, så skulle skotten råka, där de ville. - En gång kom en man till min far och ville att han skulle hjälpa honom att få av ett förtrollat skott, för han hade försökt på så många sätt och satt i en mängd knallhatter efter varandra (för då hade de mynningsladare). Far lovade göra det och gick bara ut på gården och genast fick han skottet att gå. Han lyckades häva förhäxningen".

"Förtrollade skjutvapen!"

2420

2420

D: b. 1.
9.LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVCarl XV historierCarl XV-historier

Om Carl den femtonde går här många historier, för han var ju mycket här i Skåne. Bl.a. vistades han mycket i Kristianstadstrakten och gick alltså vardagsklädd, så att ingen skulle känna igen honom. En gång skulle han komma på visitation till regementet där. Han kom till staden som vanligt enkelt klädd och såg, hur bråttom de hade att putsa och göra uniformerna fina. Han gick fram och frågade ett par varför de hade så brått. Jo, Carlen skulle ju komma, svarade de, så då var det bäst att vara fin. Då han fick höra detta, gick han sin väg och lät visitationen utebliva.

En gång, då han var ute och gick på landsvägen kom där en pojke åkande och kungen bad att få åka. Nej, det gick inte för sig, för husbonden hade sagt att ingen fick åka med honom. - "Du måste ha en sträng husbonde," sade kungen. - "Nää, inte så värst..." - "Du ska få en

femman, om du låter mig åka med". - "Då vågar ja inte ta emot, för då undras de, varifrån jag fått en så stor peng".

- "Jo, hälsa du gubben att i morgon kommer jag och köper fölet av honom, så du behöver inte vara rädd för att låta mig åka", sade kungen och satte sig upp. "Nu har de ju fått en ny kung, vad tycker de om honom", frågade kungen, då de körde vidare. - "Jo, de tycker bra om honom, men han ä så flaslig te o ligga hos fruentimra.....", genmälte pojken. ----Kungen gov honom det utlovade och steg av och kom följande dag och köpte hästen, som han sagt.

En gång drog pågar o töser o åkte kälke och kungen kom dit- okänd som vanligt. Han deltog hela tiden och hade mycket roligt oeg drog och trälade på kälkarna. Hann travade och drog dem på slädarna oeg det gick med fart, för han var ju stor och stark. Da de slutade sade han : "När I nu kommer hem, kan I sä'att I har åkt kongaskjuts.....", och så smet han sin väg.

Han gav alltid artilleristerna dricks till en "snaps" och stod alltid på folkets sida. Så var det bestämt, att soldaterna skulle ha blommor i fönstren, men dessa hade befälets fruar lagt beslag på. Kungen fick veta detta och sade; "Väck med 'örtapottorna' och låt dem vara, där de skola...." och så fingo de lämna dem tillbaka.

2499

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV11
0:9Skolor och fattigväsändé

"Stueskolor" drogo omkring på de stora ställena. Där samlades barnen 8 dar på vart ställe. Läraren var mestadels bland de få, omfinte den ende, som kunde skriva- det var nästan allt vad som behövdes för att bli skolmästare på den tiden- och han anlitades allmänt till allt skriveri, då det gällde hemmanskontrakter o.d. Så var det åtminstone med Simån Håkansson i Bus. Läraren hade ingen direkt lön utan fick mat o.d. dit han kom.

Barnen agades med en repstump, och stryk var det enda man inte sparade på.

De fattiga hade det svårt. De fingo gå omkring och tigga, ty de hade inga regelbundna underhåll. Till jul skulle alla, som kom, ha julamat och likaså ägg od. vid påsk. Ett helt bak bröd gick ofta åt bara till de fattiga. De fingo helt leva på allmosor.

Skolor och fattig
väsende.

De fattiga.

2420

LUND UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

0.7
12.

Helge Pratare.

Helge Pratare.

Han var från Svensköp, och honom hörde jag på en hel natt. Han gjorde intet annat än drog omkring och pratade och var välkommen överallt. I Kilhult hade de gjort en soffa på kyrkgården, så att gubbarna kunde sitta och prata däromkring stenen. .

/Han är död sedan flera år tillbaka, och på kyrkgården står en liten sten med inskriften Helge, som en sista lilla påminnelse om denne intressante man, som där funnit sin vilostad./

2420

H:K 1

13.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Dansken och svensken (2 historier).

Svensken och
dansken.

En svensk och en dansk möttes och språkades
vid. Rätt vad det var föreslog den ene, att de skulle
se, vem som förtast kunde säga sex trädslag.

As 7

Dansken: Ena gran, ena fur, ena bok, enaek, ena al,
ena björk.

Svensken: Ekalasppilvi(e)sal. (Svensken vann).

2420

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

14. 2.

En svensk stod och sjöng och en dansk hörde på:

" Du svenske man, du rälle plumpe hong!

Du danske man i sköne rosenlund.....osv."

"Fortsätt sade dansken, så ska du få flera pengar."

Svensken sjöng vidare och fick en holiands del pengar av de närvarande, särskilt av dansken, som tyckte om att "sångaren" smädade svenskarna.,... Men han slutade sin sång med: "...Sen kommer den svenske man och skiter i den rosenlund..." och smiter.

Dansken efter och ropar:"Spring fatt'en! Spring fatt'en!, så vi kan få våra pengar igen!!"

J. d.
15.

2420

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Visa:

I Bus och Sjöru

I Bus och Sjörus /Skärhus/, där bodde en stor bondman.

Han hade båd' gårar och pengar.

Nu har han druckit opp allt vad han har

Nu vore han värd att hänga.

/Så skulle han skatta åt Reuter/

Sen gick han till Östraby gästgivargård

å där drack han opp skatten för Reuter.--

"Å, då ä min själ lögn

för nu har ja klarerat mä Reuter--".

Lid. 1.
16.

2420

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Nötrim (lekar)

Nötrim.

1. De va nötter i min hand till mig sänt! -
Vem ifrån? - Din bäste vän! - Hur många är där? -
Så sannt som du har den och den kär, så är där (ex. 5.
- 2.. Nötter i mina handska! - Alla flickor äro falska. §
Hur många ha vatt falska mot de?
3. Jag går te de! - Jag ligger hos de! - Hur många gånger?
4. a. Mi so laskar i skoven! - Hur många grisar hade ho mä se?
b. Mi so laskar i skoven. - Mi laskar etter! - Hocket trä
bor hon unner?
5. Min päls ä löeh! - Dä ä min liäså! - Hur många hår ä
dä på'n?

2420

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2.

17.

6. Ja'vösser (vyssar) de.- Ja'kösser (kysser) de!-
Hur många gånger?
7. Udda eller para?

1.
18.

2420 ÅRHOUS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Gåtor:

Gåtor:

1. Ho och röv i bägge ännar och sex ben i backen och kontan på nacken?

(En kvinna, som mjölkar ett får eller en get).

2. Fyra hängandes o fyra slängandes. Två visar vägen i by och en "svissvask" ?

(en ko).

3. Tvåfläbba och en ränna, som drängarna vilja känna?

(Pengabörsen).

4. Får jag låna "gyllenraman" din men jag "kålflusar" min upp till knappen?

(En kvinna gick till nabokvinnan och lånade en sax).

5. En liten jag är, som uti byxor bäres och vill ni veta mer: emellan ben det föres. En jungfru tager till och kavlar särken upp, och några droppar tappas, och sedan hålet lappas?

(Förr skulle de "åderlåta" sig varje år. "Årrjärnet", som användes hade en del i byxfickan. Den som skulle åderlätas kavlade upp ärmen på särken, några droppar blod tappades ut, och sedan tvättades såret och läktes. Då jag var liten minns jag, att jag såg det i Viggårum. "Åsumspågen" var ibland förargad att de plåstrade med sådant och sade: "Sådant går dä. De låter ta bloen av dom, och sen kommer de te me och vill att ja ska ansa om dom..."

6. Löen va min mor o löen va min far, o löna gingo de ut i en äng o där tappte de me. Sen kom dä en o hitte me. Först skar de huvud av me. Sen tog de "själen" ifrå me. Sen satte de me i ett mörkt rum. Sen skrevo de mä me! Och först kunde de skriva deras eget namn och sen kongens?

(Det var en gåsapenna, som gässen tappade ute på ängen, och som sedan skars av och användes som penna och doppades i bläckhornet).

2420

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

J.K

20.

Ordstäv

Ordstäv.

"Nu är det slut med visslandet", sa mannen, när
han släppte rakkniven och skar fläbben av (underläppen)

2420

LÄNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

J:f 1.
J:a
A:g
21

"Völlade sjukdomar o lyten"

Det var en kvinna från Bus, som skulle springa och hämta vatten. Hon kom då förbi en skjuten hare, som ~~precis~~ skjutits på vägen. Hennes barn blev vanskapt och likt en hare. Det levde en tid och de hade ett fasligt göra med det, men så dog det.

"Haraskår" få barnen, om modern under grossess-tiden får se en kista "på hasp", om hon står och tittar på sne genom en dörrspringa elär dylikt.

"Svinögda" bli barnen, om modern tittar på, då de ringa svin.

Min halvsyster hade en hund, som kunde sitta på bakbenen och "tapplä" med frambenen. Hon var "förveden" och tittade på hunden, men barnet fick sex tår och sex fingrar på var fot och hand.

"Völlade sjukdomar o lyten "

"Harskåra"

"Svinögda"

En tös till mig var med inne i Köpenhamn (under grossesstiden). Hon kom att stanna framför en elefant i Zoologisk Have. Hon blev förundrad och stod och tittade på, hur han stod och "rodde" och svängde med smabeln. Barnet blev dåligt, blev bara litet och riste på huvudet som elefanten gjort.

Hans Klampe i Bjälkhult kom hem en natt och hade köpt ett brokigt ög. Då kvinnan kom ut och öppnade för honom fick hon se hästen och blev förundrad. Barnet blev prickigt, brokigt i hela håret.

Om kvinnan tittar på slakt, kan barnet få "slaget",
Likaså om de bli "örda"

De är inte "lydenslösa" förrän de är 40 år,
ty 40 veckor är kvinnan "med barn", och den vecka, som hon "völlat" barnet dess sjukdom eller lyte, motsvarande år kommer det på.: ex. om modern i åttonde veckan råkat ut för ett eller annat, som kunnat bidra till att "völlat" exempelvis "slaget", så utbryter just detta det åttonde året.

"Dä ska va hednatidens svartkonst: 'hockus-pockusa', som ska kunna "ansa" (bota) för dylika lyten. Så skall t.ex. en flicka gå till ett karl-lik (åtföljd av sin moder), tvättas i litet vatten, som de ska be den döde ta med sig i graven, då lytet försvinner. Ingen får yttra något.

2420

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

y:f
23

"Völltakors"

Sådana kors skulle drådörlighed ur kroppen.
De var av mässing med gummi på te å dra. De skulle
hänga det på bröstet inpå bara skinnet.

"Völltakors"

2420

LONDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Lib.
24

"Sillaglim" m.m.

"Sillaglim"

Sillaglim syns på sjön och kan glimma långt
uppåt luften. Då blir det kallt.

När myggen komma i svärmar och leka, bådär det
mycket sill vid "läget".

Skåre
Frosta kd
Ö. Sallerupsstr

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2420

Ljygt. W. Richter

M: e

25.

Ber. av J. A. P. Andersson
- f. 1857 -

Linsådd.

Linet skulle sås på Karolinadagen. Mannen sådde själv. Kvinnan skulle gå med och "fjära" (skrapa med foten, så att han såg var han sått). Hon skulle va snyggt klädd i vitt "torklä" (huvudkläde) och vitt förkläde.

Linsådd.

Rida Staffan

Rida Staffan.

Då de redo Staffan "fyllde de dom" så gruvelit,
så de ble liggande i groparna. I Önneköp låg en "staf-
fansman" och då de ropade på honom, vaknade han till
livs litet och svarade med sång: "Och stjärnorna på him-
melen de blänka..."

Av Staffansvisan kommer jag bara ihåg litet:
...Den ena hon var fin. Hon skänkte både öl och vin.

Den andra kärigen hon var "vrång". Håll fast i fålen min.

Hon satte för dörren både stickor och stång.

Hjälp oss alla! Så ock såncte Staffan!

I ra. I ra! I haderaäderalla.

Gossar låt oss lustiga vara!

En gång jul om året bara!

(det var en som hette Nils Olsson, som gick omkring
och sjäng och han var ofta hemma hos oss också.)

2420. LUNDUNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2.
27.

De som redo Staffan hade fått låna husböndernas hästar och redo omkring från gård till gård och sjöngo så gott de kunde. De redo så långt fram till stuan de kunde ibalnd ända in i förstuan. De ~~tänk~~terades mest med brännvin men även med äpplen. De skulle ha de största, men då de fått fickorna fulle, tappade de lätt en del, och då passade genast småpågarna på och tog dem. Även de ville ju ha sin andel!

2420

UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

P. a

28.

Väderlekstecken

När hästarna springa om kvällarna och slå
"ännarna" i vädret, då blir det böst.

Väderlekstecken

Hästarna.

2420

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

P. b
B. a
29.

Om fåglar

När höken kommer hem och vill ta hönsen blir det böst vär.

Detsamma är förhållandet, då rapphönsen komma fram till stugorna.

Då hägrarna komma och flyga och skrika: Räffs, räffs, räffs!, då blir det böst, så då måste man skyn- da att räfsa ihop klövern

När koviporna resa fram till byarna och skrika då blir det böst. (Annars hålla de till ute på mossarna.)

På slätten tar man märke på fiskmåsarna. Det blir dåligt väder, om de flyga långt upp på land ut på åkrar- na.

Då svalorna flyga lågt, blir det snart böst. Flyga de högt (då flyga ju också flugor och mygg högt) blir det vackert

Om fåglar

Höken

Rapphöns.

Hägrar.

Koviporna.

Fiskmåsar

Svalorna.

Människan har liksom spindelväv förögonen och har inte så bra förstånd om vädret som djuren, som liksom känna på sig, hurudant det skall bli. Därför har man alltid lagt märke till de olika djurens betende vid olika tillfällen och därav slutit sig till kommande väder.

Landskap: Skåne

Härad: Fåreda

En: O. Sallerup

Uppställen: 1829 av Richter

besittare: J. d. Lambenius P. Andersson

född: 1857, --- Örneköp

2420

LONDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

L: c

35

Rackare.

Häradsrackare.

I Äspinge var en, som kallades "Magnus Rackare".
Annars var eller är nu Anders Brolin fr. Albo hd.
häradstjänare. Han kommer till Per Ols'. Rackaren
skulle gilla /kastlera/ hingstar, hongar o katter. För
en häst fick han 2 Rdr. och så brännvin.

Rackaren skulle även ta skinnet av hästar o
hongar. Hästkött fick de ej heller äta. Det ansågs
"oärligt" liksom själva "rackargörat". I Bus, där jag
bodde förut, fick jag inte ens smälta flott efter en
häst, för min förra kvinga.

2/20

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Flyttning.

Höns var inte bra att flytta med, för det blev otur.

När de kom till en ny gård, skulle de titta i brunnen för att få tur.

Kattor och hundar skulle kastas in i bakugnen, Katt, hund. annars blev det ingen lycka i huset.

Så skulle en häxa eller trollkäring lägga något i skamlarna för att få tur.

Flyttning.

Höns: otur.

Brunnen